

BIOLOGIYA FANIDA ZAMONAVIY O'QITISH METODLARIDAN FOYDALANISH

Namangan viloyati Norin tumani

1-sonli maktab biologiya fani oqituvchisi

Ergasheva Gulbaxor Ahmedovna

ANNOTATSIYA: Mazkur maqolada biologiya fanida zamonaviy o'qitish metodlaridan foydalanish, Biologiya tirik tabiat to'g'risidagi bilimlar tizimini birlashtiruvchi fan sifatida namoyon bo'lishligi, Respublikamizdagi ijtimoiy-iqtisodiy, ma'naviy-ma'rifiy o'zgarishlar biologik ta'lim jarayonida ilmiylik, ta'lim va tarbiyaning uzviyligi sistemalilik, fundamentallik, izchillik, ko'rgazmalilik, onglilik, mustaqillik. ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning metodologik prinsipi, nazariyani amaliyot bilan bog'lash, samaradorlik, tushunarlik, individual va guruhli yondashishni uyg'unlashtirish, mantiqiy ketma-ketlik bilan bir qatorda, ta'limni demokratlashtirish va insonparvarlashtirish kabi prinsiplarga ham amal qilinishi zarurligi haqida ma'lumotlar berilgan.

KALIT SO'ZLAR: Biologiya, sistemalilik, fundamentallik, izchillik, ko'rgazmalilik, insonparvarlik.

KIRISH.

Biologiya (yunoncha βίος, bios, „hayot“; va λόγος, logos, „bilim“) hayot va u bilan bog'liq masalalar tadqiqotidir.

U empirik fanning jonli organizmlarning tuzilishi, funksiyalari, o'zgarishi, kelib chiqishi, evolyutsiyasi va o'lishini o'rganuvchi sohasidir. U turli organizmlarni saralaydi, ularning ishlashini, turlarning paydo bo'lishini, ularning o'zaro va atrof-muhit bilan munosabatlarini tasvirlaydi.

Biologiya botanika, zoologiya, fiziologiya kabi turli sohalarga bo'linadi. Biologiya tirik tabiat to'g'risidagi bilimlar tizimini birlashtiruvchi fan sifatida namoyon bo'ladi. Chunki bu fanda ilgari o'rganilgan dalillar tarixiylik nuqtai nazaridan ma'lum tizimlarga

keltiriladi va ularning yig'indisi organik olamning asosiy qonuniyatlarini aniqlashga imkon yaratadi. Ana shu qonuniyatlar asosida tabiatdan oqilona foydalanish, uni muhofaza qilish va qayta tiklash ishlari amalga oshiriladi. Hozirgi kunda biologiyaning turli sohalarida quyidagi ilmiy-tadqiqot usullaridan foydalanib kelinmoqda.

ADABIYOTLAR VA METODOLOGIYA.

Respublikamizdagi ijtimoiy-iqtisodiy, ma'naviy-ma'rifiy o'zgarishlar biologik ta'lim jarayonida ilmiylik, ta'lim va tarbiyaning uzviyligi sistemalilik, fundamentallik, izchillik, ko'rgazmalilik, onglilik, mustaqillik. ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning metodologik prinsipi, nazariyani amaliyot bilan bog'lash, samaradorlik, tushunarlik, individual va guruhli yondashishni uyg'unlashtirish, mantiqiy ketma-ketlik bilan bir qatorda, ta'limni demokratlashtirish va insonparvarlashtirish kabi prinsiplarga ham amal qilinishi zarurligini ko'rsatdi.

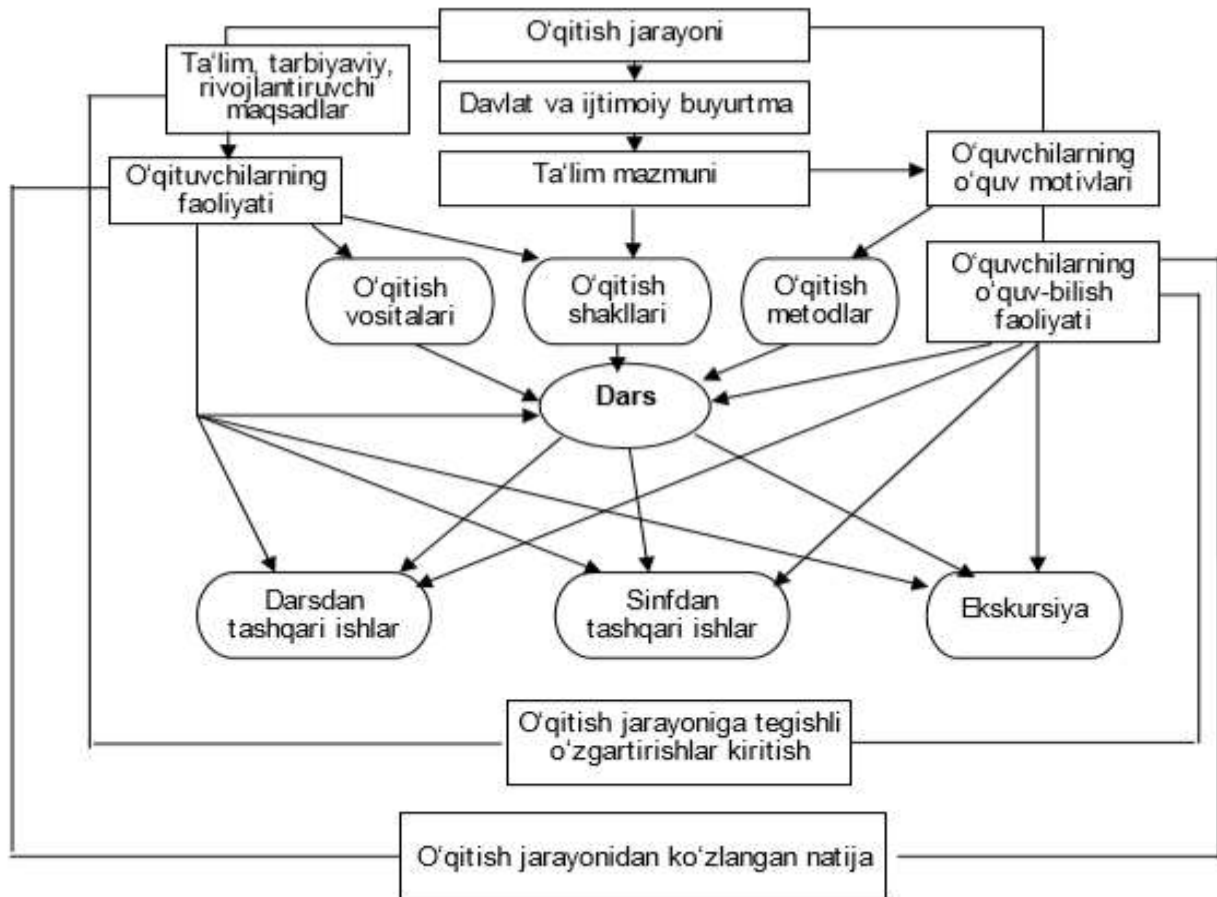
Ta'lim-tarbiya jarayoniga qo'yilgan buyurtmalarni bajarish uchun avvalo ta'lim jarayonini differensiallashtirish va individuallashtirish, pedagogik munosabatlarni insonparvarlashtirish va demokratizatsiyalash, ta'lim dasturlarini tanlashga yagona va tabaqalashtirilgan yondoshuvni talab etadi.

NATIJA VA MUHOKAMA.

Pedagogik munosabatlarni insonparvarlashtirish va demokratizatsiyalash prinsipi o'zida falsafa, psixologiya va pedagogikaning insonparvarlik g'oyalarini mujassamlashtiradi. Ushbu prinsip diqqat markazida o'z imkoniyatlarini maksimal darajada amaliyotga qo'llaydigan, ijodiy va ijtimoiy faol, turli hayotiy vaziyatlarni anglab, tahlil qiladigan, mo'ljalni ongli ravishda mustaqil, to'g'ri oladigan shaxsni O'qitish jarayonining samaradorligini oshirishda quyidagilar e'tiborga olinishi lozim:

- o'qitish jarayonining maqsadiga erishish uchun uning mazmuni-ga mos holda, vosita, metod va shakllarini tanlash. Ularning tahsil oluvchilarning motivi, ehtiyoji, qiziqishiga uyg'unligi.

- o'qitish jarayonini loyihalash, o'qitish mazmuni va maqsadga erishish vositalarini tanlash, o'quv materialini turli usullar yordamida yetkazish va ongli o'zlashtirishga erishish. tahsil oluvchilarning o'quv operatsiyalarini bajarish, o'qituvchi

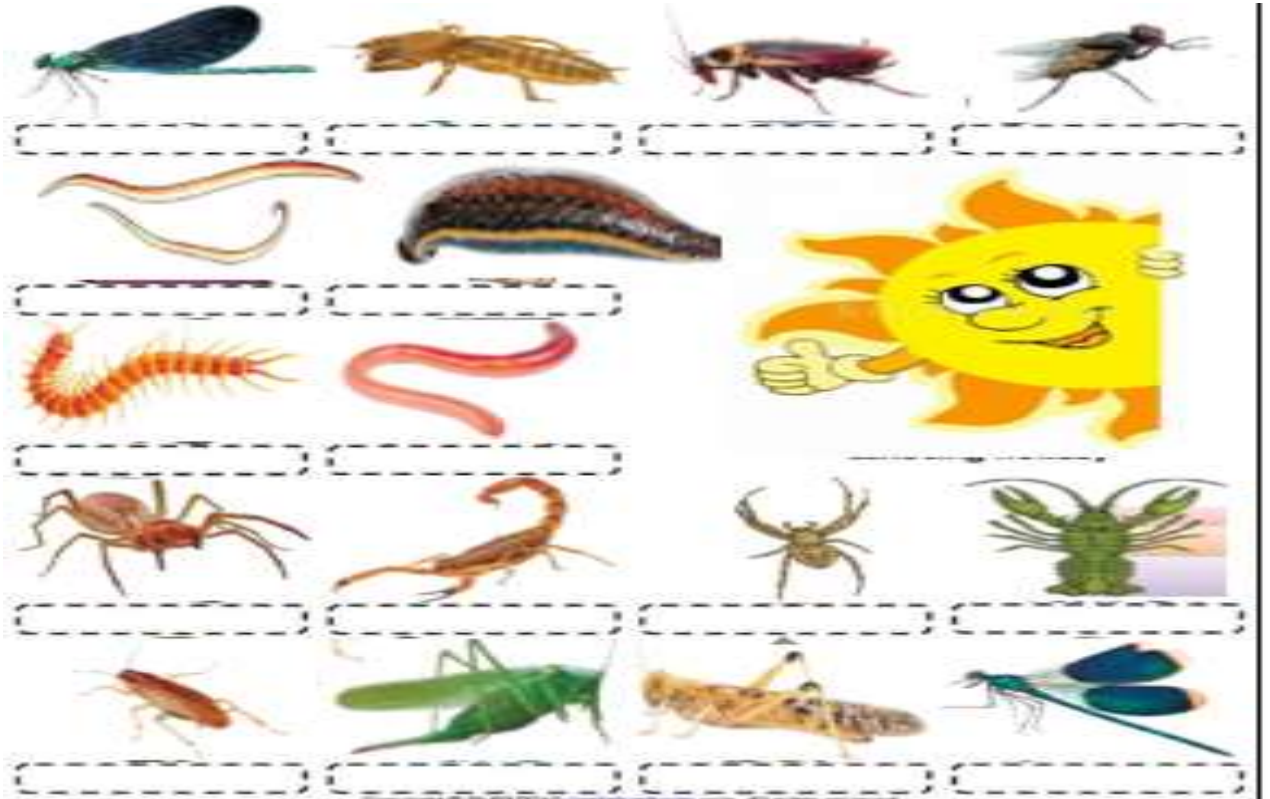

- va tahsil oluvchilarning o'quv ishlari (o'quv materialini yuqori darajada o'zlashtirish uchun o'quvchilar faoliyati)ni samarali tashkil etish.
- o'qitish jarayonida teskari aloqani tashkil etish, nazorat va o'quv materialini o'zlashtirish jarayoniga tegishli o'zgartirishlar kiritish va o'z-o'zini nazoratni amalga oshirish.
- tahlil va o'z-o'zini tahlil qilish, o'qitish natijasini baholash.
- darsni, o'qitishning boshqa shakllari (darsdan, sinfdan, mak- tabdan tashqari ishlar, ekskursiyalar) bilan uyg'unlikda tashkil etish.

ENDI QIZIQARLI METODNI TAKLIF QILAMIZ. BU METOD “
UMURTQASIZ HAYVONLARNING XILMAXILLIGI” MAVZUSI UCHUN
ATYYORLANGAN

“CHAQQON JAMOAA ” METODI. Bunda o'quvchilarni 2 yoki 3 guruhga bo'lib olamiz va ularga A4 formatda shakllantirilgan listni beramiz. va rasmlar joylashgan bo'ladi o'quvchilar bularni birin-ketin to'ldirishadi. Qiziqarlisi shundaki har bir

o'uvchiga 15 sekunddan vaqt belgilaymiz. Birinchi o'quvchidan keyin, ikkinchi o'quvchi listni oladi va o'z bilganlarini qog'ozga tushiradi. Bu shablon aynan shu o'yin uchun tuzib chiqilgan bo'ladi. Bu o'yin o'quvchilarning fikrlash qobiliyatini, mavzuda qanaqa mavjudodlarni o'rganimizni tasavvur qila olish qobiliyatini shakllantiradi. Qolaversa bu hashoratlarni bir-biridan farqlay olish va ularni nomma-nom bilish ko'nikmalariga ega

bo'ladi.

XULOSA.

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, ta'lim jarayonidagi metodlar o'qituvchi faoliyatini belgilovchi holatdir. Biologiyani o'rganishda o'quvchilarning bilish faoliyatini faollashtirish uchun darsning o'quvchilarning o'tgan mavzu yuzasidan o'zlashtirgan bilim, ko'nikma va malakalarini aniqlash, ulami tizimlashtirish, yangi mavzu yuzasidan o'zlashtirilgan bilim, ko'nikma va malakalarni nazorat qilish va baholash, shuningdek, yangi mavzuni o'rganish jarayonida lokal texnologiyalardan foydalanish maqsadga muvofiq. Biologiyani o'qitishda lokal darajadagi pedagogik texnologiyalardan «Keys», «Insert», «Waster», Venn diagrammasi, «Aqliy hujum»,

«Kichik guruhlarda ishlash», «Atamalar zanjiri», «Atamalar varag'i», tezkor o'yinlar va o'yin mashqlaming turli shakllaridan foydalanish tavsiya etiladi.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR

1. Бобринский К.А., Матвеев В.С. ва бошқ. Зоология курси 1,2-том.
2. Догель В.А. Зоология беспозвоночных. Изд. 1981.
3. Захидов Т.З. Биоценозы пустыни Кызылкум. Ташкент, “Фан”, 1971.
4. Зоҳидов Т.З. Зоология энциклопедияси. Ташкент, “Фан”, 1979, I-V

томлар

5. Zaxidov T. 3., Priroda i jivotniy mir Sredney Azii, tom 1—2, T. 1969— 71; O‘zbekiston Respublikasi biologik xilma-xilligini saqlash rejasi va harakatlari dasturi, T., 1998; Bogdanov O. P., Redkiye jivotnie O‘zbekistana: T.: 1992; Mavlonov O.:Xurramov Sh.: Umurtqasizlar zoologiyasi, T., 1998.